

Museum Het Spinozahuis

Factsheet 'Audiotour Geschiedenis SH'

Toelichting

Museum Het Spinozahuis heeft twee audiotours. Een waarbij tijdgenoten van Spinoza ingaan op zijn leven en zijn gedachte goed en een over de geschiedenis van het huis. De audiotours zijn beschikbaar in het Nederlands, Engels, Duits, Frans en Spaans.

In deze factsheet de teksten van de audiotour "de geschiedenis van het Spinozahuis.

Geschiedenis van het Huis T0 Entree

Verteller: Wil je behalve over Spinoza zelf ook iets te weten komen over de geschiedenis van dit huis? Dit bijzondere zeventiende-eeuwse huis waar Spinoza ruim twee jaar woonde? Ja? Loop dan maar even met me mee in deze audiotour. In zes stops ben je dan helemaal op de hoogte.

Het oorspronkelijke huisje is rond 1660 gebouwd. Spinoza huurde hier in 1661 woonruimte van chirurgijn Herman Homan. Het toen gloednieuwe huisje met vier kamers stond tussen de koolvelden en keek aan een kant uit op de ruïne van een voormalig vrouwenklooster. Een totaal andere situatie dus dan tegenwoordig nu het ingeklemd ligt tussen nieuwbouw.

Na de dood van de weduwe van Homan is het verschillende keren verkocht. In 1896 zien we dat het inmiddels vervallen huisje wordt opgekocht door de daartoe opgerichte Vereniging Het Spinozahuis. Na renovatie wordt één kamer museum. Verder was het huisje nog gewoon bewoond. Tot 2005. De bewoners vertrekken en het huis wordt dan in zijn geheel museum.

De ruimte waar je nu staat is in 2024 gebouwd. Deze aanbouw is gecreëerd om bezoekers beter te kunnen ontvangen en levert bovendien extra expositieruimte op. Er is gekozen voor een transparante en minimalistische bouwstijl om het oorspronkelijke karakter van het eigenlijke huis mooi te laten uitkomen.

Wandel door de glazen corridor naar binnen. Daar kom ik je wel weer tegen en vertel ik je meer over de bouwgeschiedenis.

Geschiedenis van het Huis T1

Verteller: Je bent nu in het oorspronkelijke huis, denk je? Nou, eigenlijk niet. Ook deze ruimte is een latere aanbouw. Van ergens in de achttiende of begin negentiende eeuw. Dat is te zien aan de bakstenen en het metselwerk. Waarschijnlijk was het een tijdlang in gebruik als stal. Een luik in de gevel wijst erop dat hierboven een hooizolder was.

Daarboven aan de tussenwand hangt een wat mysterieus houten object. Wat zou het zijn geweest? Iets om gereedschap aan op te hangen? Werd er misschien een stok in gestoken om was aan op te hangen? We weten het niet. Als je het denkt te weten, horen we dat graag.

Aan de westkant van het huis was een waterput. Die heeft eerst buiten gelegen en later binnen in deze aanbouw. Inmiddels is die niet meer zichtbaar.

Deze twee ruimtes waren gescheiden door een tussenwand met een deur erin. Die deur is in 1922 dichtgemetseld. Toen de nieuwe entree werd gebouwd in 2023 is er weer een doorgang gemaakt naar het tweede gedeelte.

Dat tweede gedeelde was tot 2023 in gebruik als keuken. Je ziet er een hele lage deur naar buiten. Die is ook in 1922 aangebracht. Misschien vraag je je af of de mensen in die tijd zo klein waren? Welnee, het dak was gewoon niet hoger.

In de kleine ruimte naast de buitendeur was er een sekreet. Sekreet? Tegenwoordig een scheldwoord, maar toen een aanduiding voor de ouderwetse poepdoos. Eh juist, kom, we gaan naar de gang.

Geschiedenis van het Huis - T3 Gang

Verteller: Ben je dan nu in het oorspronkelijke huis waar Spinoza verbleef? Nou, eigenlijk niet. Deze gang was er nog niet. Spinoza stapte van buiten meteen de woonkamer in. In 1879, toen Spinoza inmiddels als een wereldberoemd filosoof werd gezien, bezocht een verslaggever van het tijdschrift de Nederlandsche Spectator het huisje. Hij trof de voordeur dichtgemetseld en ook het middelste raam in de voorgevel. Hij kwam binnen waar nu de deur naar de glazen corridor is.

De Vereniging Het Spinozahuis herstelde de voorgevel weer, nadat het huis in 1896 was aangekocht. De voordeur kreeg fraaie sloten en een ferme deurklopper. De deur bestaat uit twee delen, iets wat op het platteland heel gebruikelijk was in die tijd. Waarom? Het had verschillende voordelen: je hield er loslopende dieren en straatstof mee buiten en kinderen juist binnen bij het luchten van het huis.

De trap is geplaatst bij de renovatie eind negentiende eeuw. Er zijn wel aanwijzingen voor een eerdere trap, maar het kan ook zijn dat je alleen op zolder kon komen met een losse steektrap of via een luik in de buitenmuur. De marmeren tegels zijn gelegd bij de renovatie van het huis na de aankoop door de Vereniging. De Delftsblauwe tegeltjes zijn net als die in de vroegere keuken aangebracht rond 1922.

Als je verder loopt kom je dan eindelijk in het oorspronkelijke huis.

Geschiedenis van het Huis - T4

Verteller: Als je omhoog kijkt kun je zien dat deze ruimte vroeger uit meerdere kamers bestond. Verder is het je misschien opgevallen dat de vensters in deze ruimte niet op zelfde hoogte zitten? Dat komt omdat hier oorspronkelijk ook een opkamer was. Een opkamer is een kamer die hoger ligt dan ander kamers en waaronder in dit geval een kelder was. En wie

goed kijkt ontdekt ook de sporen van de wanden van de opkamer. In een hoek is de kelder nog te zien, net als wat ooit het kelderraampje was.

De verslaggever van de Nederlandsche Spectator die hier in 1879 was, meldt dat er vier bedsteden waren. Die stonden tegen de muur aan de straatkant. Daarom waren toen de voordeur en een raam in de voorgevel dichtgemetseld.

Toen de Vereniging Het Spinozahuis zijn renovatie uitvoerde eind negentiende eeuw zijn die bedsteden verplaatst. De deur naar de volgende ruimte, de bibliotheek, werd in 1922 dichtgemetseld. Maar zoals je inmiddels begrepen zult hebben is er in de loop van de eeuwen heel wat aan dit huis verbouwd en gerenoveerd. In 1962 zijn de bedsteden verwijderd, is de opkamer eruit gehaald en is de kelder volgestort. Bij de renovatie van begin deze eeuw is de kelder dan weer hersteld.

Jammer genoeg kunnen we niet met zekerheid zeggen welke kamers Spinoza bewoonde.

Geschiedenis van het Huis - T5

Verteller: Als je hier binnenloopt zou je kunnen denken dat dit de werkkamer van Spinoza was. Is dat zo? Het ziet er hier wel zeer zeventiende eeuws uit. De meubelen, de deuren, de boeken en de schouw, ze zijn inderdaad uit de zeventiende eeuw. Je ziet het zo voor je: de peinzende blik van Spinoza gebogen over zijn lessenaar. Jammer genoeg weten we het niet. Maar het zou heel goed kunnen.

Toen de verslaggever van de Nederlandsche Spectator het huis in 1879 bezocht, was de haardwand betegeld met wapens van de Verenigde Gewesten. Later zijn die verkocht en vervangen door blauwe tegels. Bij de renovatie van 1922 zijn die weer vervangen door zeventiende-eeuwse schildpadtegels en Delftsblauwe tegels met kindermotieven. De schouw met zeventiende-eeuwse betimmering is bij de renovatie 1898-1899 aangebracht. Kijk eens naar de prachtig geprofileerde panelen met ingelegde ornamenten. De mooiste zit aan de rechter zijkant.

Zie je dat kleine raampje boven de boekenkast? Dat wordt een spiekertje genoemd. Zo'n raampje was vaak bedoeld om naar buiten of naar het vee in de stal te kijken. Omdat het raampje zo hoog zit, ligt dat hier niet voor de hand. Het zal waarschijnlijk vooral voor wat extra licht zijn bedoeld. Voordat de aanbouw aan de andere kant er was, was het namelijk een buitenraam.

Zullen we nu even naar boven gaan, naar de zolder? Loop dan terug door de gang en neem de trap naar boven.

Geschiedenis van het Huis - T6 Zolder

Verteller: Hier op zolder kijk je tegen een ingenieuze dakconstructie aan. Wat opvalt aan de balken is dat de verbindingen zijn gemaakt met houten pennen. Dat het dak de eeuwen heeft doorstaan bewijst hoe stevig die constructie is. En zie je die strepen die in de balken zijn gekerfd? Dat zijn zogenaamde telmerken. De balken werden elders op maat gezaagd en van telmerken voorzien, zodat de timmerman ze in de goede volgorde in elkaar kon zetten.

Er is niets te vinden over hoe de zolderverdieping voor 1900 werd gebruikt. Het meest voor de hand ligt als opslagplaats. In 1962 is er nog een badkamer en slaapkamer aangelegd, die bij de renovatie van 2005 weer zijn verwijderd. Boven de slaapkamer aan de oostzijde en de kamer aan de westzijde waren vlieringen. Ook die zijn toen verdwenen. Juist daar waren er tijdens de Tweede Wereldoorlog verstopplekken gemaakt waar onderduikers zich bij onraad konden verbergen. Dat deel van de zichtbare geschiedenis is dus verdwenen. Je kunt er hier op zolder meer over te weten komen.

Wat door de eeuwen heen het meest is veranderd is het uitzicht vanaf deze verdieping. Toen het huis net klaar was, kon je vanuit het raam aan de oostkant de ruïne zien van de kapel van het in 1574 verwoeste vrouwenklooster. En aan de westkant keek je uit op de duinen. Door de bebouwing eromheen zijn die uitzichten zo goed als verdwenen. Maar het huis is er nog. Mede dankzij het onvermoeibare werk van de Vereniging Het Spinozahuis.